

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У А.П. ВОЈВОДИНЕ

Година VII

Нови Сад, март 1958

Број 3

САДРЖАЈ:

<i>Д. П. Мишић</i>	Поводом једне одлуке Врховног суда о јединственом супарничарству;
<i>М. Мишић:</i>	О неким случајевима неимовинске штете;
<i>др. К. Бараш</i>	Res judicata
<i>М. Лазих</i>	Издржавање деце и осталих према ОЗОРД и ОЗБ и неплаћање алиментације из чл. 197 КЗ;
<i>М. Нешкових</i>	Примена чл. 9 Закона о промету земљишта и зграда;
Из судске праксе;
Службена саопштења.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е У А . П . В О Ј В О Д И Н Е

Година VII

Нови Сад, март 1958

Број 3

ПОВОДОМ ЈЕДНЕ ОДЛУКЕ ВРХОВНОГ СУДА О ЈЕДИНСТВЕНОМ СУПАРНИЧАРСТВУ

У ранијем спору по основу својине и државине, тужилац је истакао да се налази у имовинској заједници са туженим, својим синовцима и њиховом мајком, својом снахом, по умрлом му брату.

Навео је још да има једну нову кућу на заједничком кућном плацу, коју је он, тужилац, лично подигао.

Како му тужени не признају право својине на половини овог заједничког земљишта и како му не признају искључиву својину на новој кући, то их је тужио суду и предложио је да их суд осуди у смислу тужбе.

Овај је спор завршен поравнањем пред судом, а у погледу куће овако је углављено у поравнању: „Осим овога туженици обавезују се да тужиоцу исплате као власнику једне куће са одвојеном кујном, која му припада у део по напред наведеном основу, као његово власништво — износ од 600.000 динара и то у року од двадесет дана”.

После овога двоје тужених из ранијег спора — мајка и син — повели су државинску парницу против трећег туженог из првог спора, сина односно брата, и у новом спору тражили су да се утврди да су сувласници горње куће на једнаким деловима тј. сваки са једном трећином и да је тужени дужан да уступи и једном и другом тужиоцу по једну трећину куће.

Тужба је била поднета среском суду са ознаком да је вредност спора 100.000 динара.

Тужени је приговорио означеној вредности спора још у одговору на тужбу, истичући да се из саме тужбе види да је по среди кућа у вредности од 600.000 динара и да, према томе, не може да буде надлежан срески већ окружни суд.

Срески суд је уступио предмет окружном суду а окружни суд је, налазећи да је овде случај из чл. 184, става првог, тч. 2, Закона о парничном поступку (формално супарничарство), изазвао негативан сукоб надлежности.

Врховни суди је нашао да је надлежан окружни суд у овом спору и донео решење које, између осталог, гласи овако: „Врховни суд налази да је овакво схватање окружног суда погрешно, јер се на конкретан случај не може применити чл. 184, став први, тач. 2 З.П.П. а ово са разлога: по чл. 184, ставу првом, тачци првој Закона, више лица могу једном тужбом тужити односно бити тужени ако су у погледу

предмета спора у правној заједници и ако њихова права односно обавезе проистичу из истог чињеничног и правног основа. У конкретном случају тужиоци Јован и удова Миланка, који се у улози тужилаца појављују као супарничари, у погледу предмета спора налазе се у правној заједници. Правни однос на коме се оснива супарничарство у конкретном случају у суштини је исти јер извире из заједнице у правима и заједнице у односима. Према томе у питању је јединствено супарничарство јер се веза између учесника у улози тужилаца оснива на прописима материјалне природе, па с обзиром на наведено, Врховни суд налази да се стварна надлежност у овом случају има одредити према вредности спора означеној на расправи у износу од 400.000 динара, јер се тужиоци имају сматрати као једна парнична страна — члан 189 З.П.П.”

Ја се нећу овде упуштати у питање — да ли је правилно гледиште окружног суда или врховног суда односно срескога суда. Мене овде интересује само образложење врховног суда.

Уколико сам разумео разлоге врховног суда а они су, узгред буди речено, доста нејасни, правна заједница би неминовно повукла јединствено супарничарство тј. да тамо где има правне заједнице, има и јединственог супарничарства.

Изгледа ми да ово није тачно. Покушаћу да примерима илуструјем своје гледиште.

Сувласници по земљишној књизи, на половину сваки, продали су заједно своје земљиште неком лицу за 500.000 динара, и то на почек за месец дана.

По протеку рока, купац није измирио продавце.

Ако продавци туже купца, биће случај из чл. 184 става првог, тач. прве З. П. П., пошто је по среди правна заједница (сувласништво по земљишној књизи) — материјално супарничарство.

Постоје законске могућности да се по овом, замишљеном спору, донесу више одлука, а међу њима, и ове: или да се усвоји тужбено тражење и да се супарничарима досуди по 250.000 динара; или да се одбију тужиоци; или, најзад, да суд једног супарничара одбије од тражења, на пример услед пребијања, док другог, напротив, да суд досуди 250.000 динара.

Као што се види, ово није био случај јединственог супарничарства, иако су тужиоци били сувласници на идеалним деловима (правна заједница). Њихови делови имали су одређену новчану вредност (250.000 дин.), и зато сви супарничари — тужиоци имају подвојене ситуације у спору, а то није случај из чл. 189 З.П.П.

Наравно, и само један сувласник могао је да тужи купца за својих 250.000 динара.

Узмимо сада пример за исти члан, став и тачку, само да случај буде обухваћен другом реченицом „ако њихова права односно обавезе проистичу из истог чињеничног и правног основа.”

Једно лице, приликом копања бунара на свом земљишту, проузрокује делимично рушење кућа својих суседа, које су биле једна до друге.

И овде би било материјално супарничарство, ако би суседи тужили кривца, будући да постоји једно копање (бунара), као један чињени-

чни основ, и штета, као исти правни основ (чл. 184, став први, тачка прва, друга реченица ЗПП).

По себи се разуме да суседи не би морали да туже једновремено и заједнички; а ако би и поднели заједничку тужбу, одлуке према једном и другом тужиоцу а у односу на туженога — штетника, не би морале да буду суштински истоветне (усвојено према једном, одбијено према другом).

Узгредно додајем пример и за формално супарничарство из чл. 184. става првог, тачке друге.

Више особа су дале једном лицу — свака за себе — новац на зајам, а зајмопримац није измирио своје дугове о року.

Ако би сада све те особе тужиле заједничком тужбом зајмопримца, имали би случај формалног супарничарства — истоврсне чињенице, давање новца на зајам — истоврсни правни односи тј. исти правни односи — дугови од зајма.

За формално супарничарство Закон захтева и остале услове — стварну и месну надлежност истога суда за сваки захтев и за сваког туженог (под претпоставком да има више тужених).

Очигледно је да међу зајмодавцима нема никакве везе и да их је само тужба, ради економије поступка, сврстала у једну процесну групу — тужиоце.

Према томе, сваки захтев има своју засебну судбину у поступку.

Пређимо сада примерима на јединствено супарничарство.

Два су лица сопственици зграде свако на половину.

Сусед њихов, зидајући кућу на свом имању, оштети кућу сувласника, из непажње при зидању.

Ако би сада обојица сувласника повели спор против штетника за повраћај у пређашње стање тј. да се сувласничка кућа поправи, не би могло доћи до разноликих одлука према сувласницима — супарничарима.

Ово зато, што идеални делови сувласника у накнади штете немају никаквог значаја за питање оправке куће, или боље речено, појединачна новчана вредност сувласничких удела у накнади, свака за себе, не може да буде довољна за оправку куће. Према томе, или ће се усвојити тужбени захтев у односу на обојицу тужилаца — сувласника, или ће се одбити захтев према обојици.

Ово би био типичан случај јединственог супарничарства из чл. 189 З.П.П.

Карактер овог супарничарства задржао би се чак и ако би и само један од сувласника повео спор за оправку сувласничке куће.

Дакле, ако би само један од сувласника повео спор, захтев би морао да постави, од прилике, овако:

а) ако се утврди да је тужени оштетио кућу сувласника тих и тих где се налази и тужилац;

б) да је штетник дужан да васпостави све у првобитно стање у року од толико и толико дана; и

в) у случају да не поступи по тачци б), тужилац је овлашћен да зграду поправи о трошку туженога а у границама како је вештачким налазом установљено.

Као што се види, нераскидива правна веза између ових сувласника је сачувана.

Она се састоји у могућности да други сувласник оствари оправку зграде — против истог туженог — са много мање тешкоћа, у истоврсном спору, у случају да ранији парничари не поступе по пресуди у којој су други сувласник и штетник били парничари — тужилац и тужени.

По истом питању формално би постојале две пресуде. Али, по логици ствари, до позитивног пресуђења у другом спору (у хронолошком смислу) не би дошло, ако би се пре тога реализовала прва пресуда, односно до извршења друге пресуде не би дошло, ако је већ била извршена оправка зграде у смислу раније пресуде.

У реду исте идеје — нераскидива правна веза — важно је истаћи да се штетник не би ослободио своје обавезе — да оправки зграду или да исплати одговарајућу накнаду овлашћеном сувласнику (лицу) — ако би једном сувласнику исплатио накнаду, без сагласности другог сувласника, и ако би прималац накнаде тај новац потрошио у друге сврхе. Исто би се десило било да је исплата извршена пре горње пресуде (пресуда) било пошто је донета та пресуда (пресуде).

Узмимо још један пример.

Једно је лице тужило друго лице зато што га је спречило у пролазу преко његове (туженога — сувласничке) парцеле, иако оно (тужилац) има право на пролаз.

Тужено лице је сувласник на парцели у питању.

Логично је било да тужилац тужи само оног сувласника који га је спречило у прелажењу преко њихове, сувласничке парцеле.

Тужиочев захтев би овако, од прилике, гласио:

а) да је парцела тужиочева повласно добро у односу на парцелу тих и тих, где је сувласник и тужени — као послужно добро; и

б) забрањује се туженом да у будуће спречава тужиоца у пролазу преко послужне парцеле, под претњом извршења.

У случају да је тужилац поднео тужбу против свих сувласника послужног добра — мада га је сметао у пролазу само један сувласник — захтев би садржавао поред тачке а) и б) још и нову тачку в) која би овако гласила: тужени су дужни на трпе /овде не би било споменуто лице из тачке б)/ да тужилац пролази преко послужног добра, под претњом извршења.

Разлика између једног и другог спора била би у томе — што се у првом спору истиче да је један сувласник послужног добра спречавао тужиоца у пролазу преко тог земљишта, док се у другом спору, чак и да није било тог спречавања од стране неког сувласника, упозоравају тужени — остали сувласници да не спречавају тужиоца уопште у пролазу преко послужног добра.

До другог спора — да тужилац тужи остале сувласнике односно све сувласнике, иако није било спречавања од њихове стране — може доћи (обично) ако би приватно, у разговору, ставили ти сувласници у питање право тужиоца да пролази преко послужног добра.

Овде је узет у обзир редован спор а не спор због сметања поседа.

Правна повезаност ситуација парничара очигледно је изражена у повласно-послужном односу парцела парничних страна. Пресуда, у ко-

joj je samo jedan сувласник био тужен користила би тужиоцу, сопственику повласног добра и у другом спору, а у односу на другог сувласника послужног добра који је, по доношењу прве пресуде, спречио тужиоца у пролазу. Јер, у другом спору не би било потребе да се доказује повласно-послужни односи парцела парничара.

Јединствено супарничарство произилази из горњих примера зато, што се ту утврђује један објективан однос и да, према томе, личности (парничари) имају другоразредни значај.

За јединствено супарничарство могло би се рећи ово: јединствени супарничари су она лица која услед чињеничних стања долазе до нераскидиве правне заједнице. Оправка заједничке куће, слободан пролаз преко сувласничког имања (поред других примера) — све су то ствари које се не могу делити на идеалне (још мање на физичке) делове лица која улазе у ту правну заједницу. Напротив, код примера продаје заједничке куће на почек — деоба је била мугућа, будући да је сваки сувласник, иако је заједничка кућа продана, био у стању да своје право индивидуално изрази, у новчаном износу од 250.000 динара.

Као што је већ било наглашено, код јединственог супарничарства утврђује се објективно стање без обзира, у првом реду, на личности.

У спору због оправке заједничке куће било је главно установити да је тужени нанео квар кући, не водећи рачуна ко тужи од овлашћених тужилаца (сувласника). У спору, пак, због спречавања пролаза главно је било установити повласно-послужни однос одређених парцела, без обзира ко се налази на туженој страни од сувласника послужне парцеле.

Особено је питање — да ли би требало доћи до неке накнаде, ако би се повећао број сопственика (сувласника) на повласном добру — у корист сопственика послужног добра.

Постоји још једна врста јединственог супарничарства, тако звано „нужно супарничарство“, коју закон о парничном поступку не познаје, али је живот пружа.

— Узгред буди речено, ни сви коментатори не говоре, колико сам могао запазити, о овој врсти јединственог супарничарства.

И из ове области навешћу неке примере.

Ако су суседну кућу — пример раније наведен — делимично срушила више лица, онда се тужбом, да би се све повратило у пређашње стање, другим речима, да се кућа оправи — морају обухватити сви штетници, јер је то једини начин да се дође до жељеног циља, пошто сваки одговара само за своју кривицу, а штета је дошла услед кривица више штетника. Или, ако су два сувласника издала своју кућу под закуп (из коменатара Др. Познића и осталих) — отказ могу учинити само њих двојица, а не сваки понаособ. Јер, купац држи кућу под закуп са вољом обојице сувласника и до раскида, дакле, опет може доћи само вољом обојице (није искључено да један сувласник (закупац) жели да задржи закупца у заједничкој кући).

Ако би један сувласник (закуподавац) био упоран у жељи да исели закупца док би други сувласник (други закуподавац) доследно био противан томе, онда би упорни отказивалац, како ми изгледа, био дужан да поведе спор и противу свога сувласника и противу закупца а са овим захтевом:

а) да је сувласник дужан да трпи да се раскине уговор о закупу са закупцем, другим туженим; и

б) да се раскине уговор о закупу и да је купац дужан иселити се у року том и том.

Да закључим: разлика између материјалног и формалног супарничарства с једне стране и јединственог супарничарства (простог) с друге стране састојала би се у томе — што су права и обавезе из прве групе (материјално и формално супарничарство) тачно одређени, индивидуалисани у односу на сваког супарничара, док су права и обавезе код јединственог супарничарства заједнички, правно и материјално недељиви.

Разлика, пак, између супарничарства и нужног супарничарства је у томе, што се права и обавезе код нужног супарничарства не могу, по природи ствари, установљавати судским путем па, према томе, допније и реализовати (на пример оправка куће сувласника коју су оштетили више лица), ако тужбом нису обухваћена сва лица, било на тужилачкој или туженој страни док се, опет, то може десити са јединственим супарничарством (као што сам показао), будући да природа правне заједнице овде допушта да поједино лице из ње повлачи неко право односно допушта да се наметне нека обавеза поједином њеном члану (члану правне заједнице).

Душан П. Мишић,

О НЕКИМ СЛУЧАЈЕВИМА НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ

(Наставак)

Повреда осећаја љубави

Ван сваке је сумње да човек нормалне душевне конструкције, који није оптерећен каквом идејом аскетског фанатизма или идејом личне негације вредности савремене цивилизације, жели да свој живот учини што угоднијим и пријатнијим а душевно што ведријим, мирнијим или радоснијим. У том комплексу личног душевног задовољства и животне радости осећај љубави према свом брачном другу, према својој деци, својим родитељима, пријатељу или вереници заузима истакнуто место. Непријатности уколико нас задесе у животу, а које су последице наших личних пропуста или објективних околности, примамо на начин који је већ зависан од нашег темперамента или нашег карактера.

Међутим, до повреде наших осећаја љубави може доћи и поступком штетника. Губитак брачног друга или детета наноси нам дубок душевни бол. Жалост мајке за изгубљеним дететом изражена је у великој душевној патњи и дубокој личној несрећи. Неимовинску штету коју она тиме трпи штетник је дужан да накнади. Та репарација треба да смогући успостављање ранијег стања у душевном животу оштећене.

У теорији и неким законодавствима оштећеном се признаје право на обештећење због повреде осећања љубави. У нашем Нацрту закона о накнади штете из 1951 године заузето је исто становиште.

У теорији и законодавствима спорно је како у овом случају одредити круг оштећеника.

По Француском грађанском законнику није одређен круг лица који се у овом случају могу јавити као оштећеници. То практично значи да то могу бити поред брачног друга и чланова породице и даљи рођаци као и некадашњи пријатељи убијеног, па чак и сваки онај који би доказао да је претрпео неимовинску штету у овом случају. У теорији се међутим сматра да то право треба признати само најужим члановима породице са јединим изузетком у погледу вереника. Ово ограничење по схватању теорије је неопходно јер би супротно схватање довело до материјалног слома деликвента.

По Пољском закону о облигацијама као и по нашем Нацрту Закона о накнади штете право на обештећење у овом случају признаје се само члановима уже породице.

То је схватање и наше судске праксе. У једној својој одлуци Врховни суд НРС (Гзз-76/55 од 8 јуна 1955 године) по уложеном захтеву за заштиту законитости од стране претседника Савезног врховног суда, заузео је становиште да накнаду неимовинске штете у овом случају треба досудити брачном другу погинулог и његовим родитељима.

За наше право, мислим, било би најплодесније схватање које је изражено у француској правној теорији. Поред чланова уже породице право на обештећење у овом случају треба признати и вереницима. Често нежни осећаји љубави између вереника оправдавају да се накнада у овом случају досуђује.

У неким законодавствима (Пољски закон о облигацијама) накнада неимовинске штете досуђује се у овом случају у виду исплате одређене новчане суме извесној установи која се бави друштвеним и хуманим мисијама. У теорији разлози за прихватање оваквог начина обештећења правдају се схватањима који у ствари поричу оправданост накнаде неимовинске штете. Ако неко није хтео да прими новац за бол који је претрпео због повреде осећања љубави онда није морао накнаду ни да тражи. Овако накнада неимовинске штете добија карактер приватне казне установљене у корист оштећеног. Стога мислим, да овакав облик обештећења у овим случајевима не би требало прихватити у нашем праву.

Повреда права на име

Име је средство за правну индивидуализацију личности и састоји се из породичног и рођеног имена. Право на име је субјективно право личне природе и представља атрибут сваке личности. Међутим, треба приметити да је право на име субјективно право своје врсте. Наиме, ово право ствара обавезу на страни његовог носиоца да се њиме користи што није случај са осталим субјективним правима. Ово је уследило из разумљивих потреба за сигурношћу у правном саобраћају.

У већини случајева људи један другог познају преко својих имена. Афирмација једне личности као јавног радника нераздвојно је везана

за афирмацију његовог имена. Некада је довољно поменути извесно име па да се тиме у једној средини створи одређен утисак. Уколико се ради о истакнутом књижевнику, уметнику, политичару, публицисти или научнику (да само набројимо ове професије) њихово име је већ појам за себе.

Ако је то чињеница онда понашање штетника који употреби туђе име из побуда, које су у овом случају равнодушне, и та употреба туђега имена нашкоди његовој ранијој репутацији, носилац тог имена може бити дубоко повређен у свом праву на име. Неимовинску штету коју он трпи штетник је дужан да накнади.

У нашем нацрту Закона о накнади штете не помиње се изричито да оштећени има право на накнаду неимовинске штете у овом случају. Међутим, како су правила овог нацрта сачињена у форми егземпларног а не таксативног набрајања то се под појам „и других личних добара“ може подвести и повреда права на име као личног добра.

За наше право, мислим, да нема сметњи да се накнада неимовинске штете у овом случају досуђује.

Претрпљени страх

Страх је један од нагона за самоодржање и као такав претставља биолошко целисходну функцију организма. Међутим, душевна реакција услед претрпљеног страха може бити, с обзиром на узрок који је ту реакцију изазвао, изнад нормалне јачине тако да права функција страха, која треба да припреми организм за одбрану од спољне опасности, буде превазиђена у дубоком душевном узбуђењу и нервном потресу. У оваквим случајевима, који могу довести и до органских промена, у душевном животу оштећеног обично се одигравају озбиљни поремећаји са негативним последицама за даљи душевни живот оштећеног. Отуда неимовинску штету коју оштећени тиме трпи штетник је дужан да накнади.

У неким државама претрпљени страх може бити последица и вешто припремљених уцена којим се родитељима прети да ће им се убити дете ако не положи одређену суму новаца и т. сл.

У нашој средини, међутим, страх је најчешће пратилац физичког разрачунавања штетника за оштећеним. То је и разумљиво, јер се у оваквим случајевима озбиљно доводи у опасност функција појединих органа па и животна функција организма уопште.

У многим законодавствима досуђује се накнада неимовинске штете због претрпљеног страха. То је схватање заступљено и у нашем Нацрту закона о накнади штете.

Наши судови досуђују накнаду неимовинске штете у овом случају. Примера ради навешћу пресуду Врховног суда НР Босне и Хрцеговине Гж-111/56 од 29 фебруара 1956 године. Та пресуда између осталог гласи:

„У случају телесне повреде и нарушења здравља и по ранијим правним правилима и по данас опште усвојеним схватањима кривац — штетник, поред накнаде трошкова око лечења и изгубљене зараде за то време, као и накнаде за смањену радну способност услед повреде ако је има, може се осудити да оштећеном плати извесну накнаду у

новцу за претрпљене болове и страх . . . дакле, да поред стварне, имовинске штете накнади и т. зв. неимовинску, моралну штету”.

Повреда права на животну срећу

За сваког човека, обично се каже, да има у животу одређене циљеве које убраја у свој идеал и чије остварење претставља за њега животну срећу.

Свако ко има смисао за практичан живот и који реално оцењује да су његови циљеви друштвено условљени и да су зависни од низа околности везаних за његову личност, а у већој мери за објективне околности које су изван његовог утицаја, поставља себи оне циљеве које у животу може да оствари. Па ипак, нису ретки случајеви да се скривено понашање штетника јави као узрок за неостварени животни идеал оштећеног. Млади, талентовани студент Ликовне академије који остане услед поступка штетника без руке којом ваја или црта или слушалац Војне академије који остане без ноге због поступка штетника дубоко душевно пате уколико у позиву који су изабрали, а којим се више неће моћи бавити, виде свој животни идеал. Због поступка штетника оштећени је повређен у свом праву на животну срећу па је штетник дужан да оштећеном накнади претрпљену неимовинску штету.

Али, овај случај неимовинске штете не јавља се само у овом, да тако кажем, интелектуалном домену; животни идеал може бити одређен и емоционалним импулсима.

Као што је познато код многих људи брачна заједница претставља животни идеал и остварење личне среће. Овај осећај је нарочито развијен код младих девојака које, с обзиром на доста раширено схватање наше средине, једино у браку виде могућност да се сасвим приближе човеку кога воле и да склапањем брака остваре свој идеал заснивања породице. Међутим, живот девојке пре ступања у брак а нарочито питање њеног девојаштва, с обзиром на схватање једног доброг дела наше средине, одлучују о томе да ли ће се та девојка удати и да ли ће се удати за човека кога је она изабрала. Стога поступак штетника, који је имао за последицу дефлорисање заведене девојке, у многоме отежава могућност њене удаје. Бол који тиме девојка трпи услед повреде права на животну срећу може бити веома дубок и фаталан за даљи душевни живот девојке. Неимовинска штета која јој је тиме нанета мора бити накнађена од стране штетника.

У многим законодавствима овај облик неимовинске штете посебно је нормиран. Исти је случај и у нашем Нацрту закона о накнади штете.

У одлукама наших судова овај случај неимовинске штете третира се као последица „повређене девојачке части”. Међутим, до сада је у више махова истицано да се у овом случају не ради о једном облику повреде части. Појам полне непорочности не може се везивати за појам дефлорације. То је по себи разумљиво када нам је познато да у неким случајевима лажан морал дозвољава девојци извесно понашање које најблаже означавамо пороком, иако је то понашање без непосредног полног чина. У другим случајевима, међутим, губљење „девојачке части” може уследити из односа који ниуком случају не можемо подве-

сти под појам нечастан. Отуда је потребно да савремена схватања из све области преовладају и потисну у страну застареле концепције.

Претрпљени физички бол

Неимовинска штета може уследити и као резултат претрпљеног физичког бола. Међутим, треба одмах приметити да физички бол није пандан душевном болу. То је по себи разумљиво, јер физички бол није ништа друго до један вид душевног бола.

Ово разликовање учињено је једино са становишта узрока изазване штете, тј. са становишта посматрања понашања штетника. Код физичког бола штетник напада на телесни интегритет оштећеног и тај се бол не може нанети без посредног или непосредног физичког контакта између оштећеног и штетника. Код душевног бола у ширем смислу оштећени напада само на душевни интегритет оштећеног без нартаја на његову физичку личност.

Отуда приликом рањавања, губитка појединих органа или екстремитета или озледе тела уопште, оштећени трпи бол одређене јачине и одређеног времена трајања. Из искуства знамо да оштећени те болове, који некад могу бити изузетно јаки, заиста и трпи, и да ти болови уносе неспокојство у душевни живот оштећеног. Неимовинску штету коју оштећени тиме трпи штетник је дужан да накнади.

У многим законодавствима која допуштају накнаду неимовинске штете овај случај је нормиран готово на најистакнутијем месту. Чак и она законодавства која су веома шкрта у признавању права за накнаду неимовинске штете допуштају накнаду у овом случају. (правна правила ОГЗ-а и Српског ГЗ-а).

У нацрту Закона о накнади штете оштећеном се у овом случају признаје право на обештећење.

Одлуке наших судова, у последње време, готово су једнодушне у досуђивању накнаде неимовинске штете у овим случајевима.

Примера ради навешћу одлуку Врховног суда НР Хрватске Гж-385/53 од 4 маја 1953 године. Та одлука гласи:

„Нема ослонаца у закону ни тврдња жалиоца, да право на отштету за претрпљене болове припада само у оном случају, ако је штета последица кривичног дела, јер према правним правилима грађанског права код телесне повреде оштећеник може захтевати, да му се плати за претрпљене болове нека свота без обзира да ли је повреда настала кривичним делом.”

Унакаженост

Осећај задовољства због сопственог допадљивог или неупадљивог изгледа који одговара типичној физиономији правилних црта некада је веома значајан. Лепо извајан стас, пријатно држање, одмерени покрети, сугестивно обојен глас и правилне, допадљиве линије лица имају поред одређене биолошке функције и одређену психолошку улогу која доприноси стварању осећаја унутрашњег задовољства. У не мало случајева допадљив изглед, који наилази на симпатију околине, улива осећај храбрости, самопоуздања и сопствене вредности.

Отуда поступак штетника који има за последицу нарушавање све правилности у физичком изгледу оштећеног наноси овоме неимовинску штету у виду дубоког бола, повлачења у себе и рађања осећања мање вредности. Некадашња душевна ведрина и живо допадљиво кретање у друштву праћено нормалним пријемом или осећајем дивљења замењени су личном душевном утученошћу и сажалењем околине.

У многим законодавствима признаје се оштећеном право на накнаду неимовинске штете у овом случају. То је схватање изражено и у нашем Нацрту закона о накнади штете.

Наши судови у овом случају досуђују оштећеном накнаду. Примера ради навешћу опет одлуку Врховног суда Босне и Херцеговине 'Ж-111/56 од 29 фебруара 1956 године. Та одлука гласи:

„У случају телесне повреде и нарушења здравља и по ранијим правним правилима и по данас опште усвојеним схватањима кривац-штетник, поред накнаде трошкова око лечења и изгубљене зараде за то време, као и накнаде за смањену радну способност услед повреде ако је има, може се осудити да оштећеном плати извесну накнаду у новцу и за претрпљене болове и страх, па и **унакажење** (подвукао М. М.), дакле, да поред стварне, имовинске штете накнади и т. зв. неимовинску, моралну штету.”

Повреда права на личну тајну

Личност савременог човека с обзиром на његову друштвену активност окренута је јавности. У друштву у коме он живи, ствара и ради оцењују се његови поступци по различитим мерилима као што су: његова стваралачка способност, степен улагања радне енергије, однос према другома, став према себи, понашање на јавном месту и породици, држање у тешким тренутцима и у моментима оствареног успеха и признања — једном речи мерилима друштвених поступака узетих у најширем смислу те речи.

Дакле, сва активност једног човека предмет је јавне оцене и друштвене критике. То је право друштва, односно сваког члана друштва у коме се та личност креће и живи, исто као што је то и њено право у односу на остале чланове колектива, односно друштва уопште.

Па ипак извесна сфера у животу сваке личности припада искључиво њој. То је њено право да извесне појаве и догађаје из њеног живота задржи само за себе без оцене тих догађаја од стране чланова друштва у коме та личност живи. И не само то већ је и њено право да те догађаје из њеног интимног живота, а који су за њу изузетно драги или изузетно непријатни, не буду сазнати од стране других.

Стога, уколико неко изнесе догађаје из личног живота неке особе и она због тога буде изложена душевним непријатностима, штетник, коме се овакав поступак може приписати у кривицу, нанео је оштећеном неимовинску штету. Ту штету коју је оштећени претрпео штетник је дужан да накнади.

У појам личне тајне улази и преписка једне особе. Отуда свако неовлашћено отварање писама и читање садржаја тих писама претставља задирање у личну тајну која је заштићена законом.

Уколико је овакав поступак штетника изазвао негативне последице у друштвеном животу оштећеног, оштећени је тиме претрпео неимовинску штету и ту штету је штетник дужан да оштећеном накнади.

Право на накнаду неимовинске штете у овом случају признато је оштећеном по нашем Нацрту закона о накнади штете.

Претрпљени стид

Позната је ствар да су друштвена правила веома релативна. На свако друштвено правило утичу у различитим степенима читав низ чинилаца који том правилу дају део свог садржаја. Правна правила, етичке норме, обичај и правила лепог понашања, свака од ових правила у свом домену одређују природу и садржину наших поступака, односно нашег реаговања на одређене догађаје у спољном свету.

Осећај стида је један од облика нашег реаговања на спољне догађаје а који осећај носи у себи делове утицаја свих облика норми друштвеног понашања.

Без обзира да ли се ради о сексуалном домену, који је још увек несхватљиво затворених оквира, о ексцесима необуздане и разуздане природе или о патријархалним реаговањима на облике савремених друштвених збивања која су ослобођена превазиђених конвенција или заосталих схватања, наша реаговања у облику осећаја стида могу бити различите природе и неједнаког интензитета.

Релативност овог осећаја је посебно друштвено наглашена а истовремено и субјективно акцентирана. Уколико се не ради о афектацији, патологији и реаговањима друштвено неразвијене особе претрпљени стид, предмет је интересовања оштетног права. Осим тога, за ову грану права од интереса је само онај осећај стида који је у датом моменту социјално оправдан. Миклим да о томе наши судови морају посебно да воде рачуна.

Из искуства знамо да оштећени због претрпљеног стида осећа непријатност и душевни бол одређеног степена. Неимовинску штету коју оштећени тиме трпи штетник је дужан да накнади.

У неким законодавствима оштећеном се признаје право на накнаду штете у овом случају.

У нашем Нацрту закона о накнади штете овај случај неимовинске штете изричито је предвиђен. „У случају повреде права личности, части, угледа, стида, личног и породичног мира и других личних добара...“ оштећеном се признаје право на накнаду.

III

То би били случајеви неимовинске штете који се код нас у пракси најчешће јављају или могу јавити.

Разуме се да се набрајање случајева неимовинске штете не могу завршити на овим узетим примерима. Зато је у неким законодавствима изричито одређено у којим се случајевима може досудити накнада за претрпљену неимовинску штету. У другим законодавствима ограничења у овом погледу нису постављена. И један и други систем имају својих лоших и добрих страна које су већ добро познате.

Наш Нацрт закона о накнади штете није заснован на првом систему лимитативног набрајања већ на систему егземпларне енумерације. Без обзира на недостатке овог система, који има примена и у одлукама наших судова, овај систем, како је то до сада више пута истицано, ближи је животу јер је због своје еластичности и ширине у могућности да иде са развојем времена и потребама живота и да на тај начин пружи што реалнију и ефикаснију заштиту личних права грађана.

Михаило Митић

RES JUDICATA

Сада када већ ауторитети процесног права пишу опширне коментаре парничног поступка, те се издају добро разрађени уџбеници из те гране права, изгледа да више није потребно, да се поједина питања процесно-правне нарави расправљају кроз овакве чланке.

Ипак сам се одлучио да пишем о тој правној институцији јер видим да се значај пресуђене ствари различито тумачи у пракси. Због тога сматрам, да неће бити без вредности да кроз овај чланак поновимо основне принципе те институције и то у вези три типична случаја од којим сам на прва два наишао читајући „судску праксу” у правним часописима.

I. У првом случају склопљен је уговор о тову и продаји свиња између Земљорадничке задруге и приватног пољопривредног произвођача. Овај потоњи се у закључници обавезао да ће увести и до краја августа 1955 год. испоручити Земљорадничкој задрузи 10 комада дебелих свиња мешане расе у тежини од 150 кгр. по комаду, најмање 50 процената масноће према тржишној цени на дан испоруке. У смислу тога уговора је Земљорадничка задруга исплатила произвођачу 50.000 динара на име аконтације с тим, да је остатак куповне цене платив одмах после предаје свиња. Произвођач је примио на себе обавезу да ће на име уговорене казне исплатити купцу 30 дин. за сваки неиспоручени килограм свиња уколико свиње не испоручи у означеном року упоште или ако само делимично испоручи. Купац је задржао право да робу која му не одговара не преузме, да тражи повраћај аконтације и уговорену казну, у случају пропуштања испоруке од стране произвођача.

Произвођач ни у датом року, ни касније није испоручио свиње.

Земљорадничка задруга је предложила надлежном суду издавање платног налога, те обавезивање произвођача на враћање предујма у износу од 50.000 динара и на плаћање уговорене казне у износу од 45.000 динара.

Платни налог је постао правомаћан јер произвођач није подигао приговоре против истог.

У току извршног поступка произвођач је поднео тужбу против себг саговорача Земљорадничке задруге и тражио је обавезивање Земљорадничке задруге на плаћање 91.000 динара на име накнаде штете.

У тужби је навео следеће:

— Ја сам августа 1955 године нудио Земљорадничкој задрузи свиње ради преузимања. Задруга је предложила да товим свиње даље. Ја сам товио свиње све до новембра када сам поново тражио од З. З. да преузме свиње јер су престали да једу. Органи Земљорадничке задруге су обећали преузимање свиња, но то нису учинили. Свака свиња је изгубила 50 кг. на тежини те за време даљег храњења су појеле 13 мтц. кукуруза у зрну.

На овај начин је за мене настала штета због губитка у тежини свиња и утршене хране у износу од 91.000 дин. То је задруга дужна накнадити.

Првостепени суд је ову тужбу на припремном рочишту на основу ст. 2 чл. 277 ЗПП, а у вези са ст. 2. чл. 322 истог закона одбацио јер је заузео становиште, да је произвођач покренуо парницу о праву о коме је већ правно-снажно одлучено.

Поводом жалбе произвођача жалбени суд је првостепену пресуду укинуо, и вратио је ствар на расправљање о главној ствари са следећим образложењем:

„Платни налог издат на предлог З. Задруге заснива се на уговору о товљењу и испоруци дебелих свиња, дакле предмет спора је извршење уговора, а правни основ је уговор о делу.

Тужбени захтев у овом спору (мисли се на тужбу произвођача) заснива се на правном основу накнаде штете те према томе није индентичан са правним основом захтева оствареног у предмету у којем је издат платни налог, а предмет спора је у овој парници новчано давање као репарација причињене штете, а не извршење уговора о товљењу и испоруци свиња, односно враћања примљене аконтације као последице неизвршења малочас поменутог уговора. На основу изложених разлога у недостатку правног идентитета тужбених захтева не може се говорити о пресуђеној ствари, — обзиром на одлуку I. степеносуда у виду платног налога. Обзиром на изложено није основано становиште првостепеног суда да је тужилац (пољопривредни произвођач — товљач свиња) у овом спору преклаудиран са својим захтевом ради накнаде штете, јер је то у суштини његова одбрана коју је требао изнети у облику приговора против платног налога”.

То је било образложење укидајућег решења жалбеног суда, у вези којег ће I. степени суд морати да ствар мериторно расправља те да оцени правну основаност тужбеног захтева произвођача — сада већ извршеника у извршном поступку одређеном на основу правомоћног платног налога. Овде се напомиње да је исти у својој тужби сам навео да је већ због неиспуњења уговора био осуђен да плати и назвао је своју тужбу противтужбом а тражио је суспендовање извршног поступка до решења његове противтужбе.

Покушајмо да анализирамо овај случај према принципима институције »res judicata« да би установили да ли је заиста пресуђен изнети правни однос између Земљорадничке задруге и произвођача тако, да произвођач више не може поставити овакав тужбени захтев за накнаду штете.

У томе се сви слажемо да правомоћни платни налог има снагу правомоћне мериторне пресуде.

У вези правомоћне мериторне пресуде опште је позната узречица да »Res iudicata facit jus inter partes« што у случају кондемпнаторне пресуде по речима Проф. Цуље значи то да пресуда коначно и неоспорно утврђује опстојаност неког права, правног односа или правног интереса.

Одмах се поставља питање: која је она граница унутар које се више не може оспорити неко установљено право, правни однос или правни интерес.

Другим речима: докле сиже правомоћност једне пресуде, на шта се односи, што је објективна граница правомоћности?

Одговор: граница правомоћности једне пресуде је право које та пресуда у оквиру тужбеног захтева **неоспорно и коначно** утврђује.

Другим речима; у оквиру истоветног права које је предмет тужбе у случају правомоћне пресуде нема места поновном поступку међу истим странкама. (Eadem res inter eadem partes).

Краће; мериторна пресуда само у толико постаје правомоћна уколико одлучује о праву које је предмет тужбе.

Чим се постави нова тужба међу истим странкама која садржи истоветно право, о чему одлучује правомоћна пресуда било на основу приговора, било по службеној дужности, суд ће такву тужбу у смислу ст. 2. чл. 322. ЗПП. одбацити.

По чему ће суд распознати истоветност права у новој тужби са правомоћно утврђеним правом у ранијој пресуди?

Поступи ће исто тако као код установљења истоветности спора у случају литиспенденције и преиначења тужбе.

Испитиваће првенствено да ли су тужбени захтеви идентични. Ако јесу, већ има један елемент за установљење истоветности спора и права. Но истоветност тужбених захтева није доста, јер исти тужбени захтев се може поставити на различитим основама. Због тога ће испитати да ли су истоветне тужбене основе, да ли су истоветни они чињенични наводи на којима се оснива тужбени захтев. К томе још испитује правну квалификацију утврђених чињеничних навода те ако на тај начин установи истоветност права у правомоћној пресуди са правом постављеним у новој тужби онда ће нову тужбу одбацити.

Дакле, главни задатак је установити истоветност права помоћу тужбених захтева, испитивањем чињеничних основа двеју тужби и правном квалификацијом тих основа тужбе.

Према овим принципима изгледа, да је II. степено решење исправно иако образложење одлуке није прецизно.

II. степени суд погрешно установљава да је предмет спора по тужби З. З. извршење уговора, јер о томе у предлогу за издавање платног налога није ни било говора, будући да је З. З. тражила натраг аконтацију и исплату уговорене казне.

С друге стране, неисправно утврђује II. ст. суд да нема идентичности тужбених захтева. По мом мишљењу постоји само квантитативна разлика јер З. З. тражи 95.000 динара укупно, док товљач тражи 91.000 динара.

II. степени суд даље каже: Тужбени захтев у спору товљача се заснива на правном основу накнаде штете те према томе није иденти-

чан са правним основом захтева из предлога за издавање платног налога.

Делимично је тако.

Земљорадничка задруга у платном налогу тражи враћање аконтације 50.000 динара. Ту своту З. З. тражи натраг јер је одустала од правног посла. Правни основ: право на »*Condictio causa data causa non secuta*«. — Правни основ тужбе товљача је право на накнаду штете поводом доцње веровника. — Правни основи су дакле различити.

Не може се рећи међутим да нема истоветности у правној основи сног тужбеног захтева З. З. из платног налога где је ова задруга тражила исплату уговорене казне »*poena conventionalis*«. Знамо шта је уговорена казна. То је она имовинска вредност, коју дужник обећава веровнику за тај случај ако свој дуг уопште не испуни или не испуни у смислу уговора, то је укратко паушална накнада штете. — Према томе, правни основ је исти у том делу код оба супротна захтева: право на накнаду штете.

Из тих разлога, дакле, можемо закључити да за изрицање пресуђење ствари није од одлучујуће важности правни основ тужбеног захтева, правна квалификација чињеничне основе тужбе, него истоветност или различитост тужбених чињеничних навода.

Видели смо, да је било делимично истих елемената за установљење »*res iudicata*«. Тужбени захтеви исти, правна квалификација делимично иста, делимично различита.

На једној страни се тражи новац, на другој страни се такође тражи новац. Дакле, захтев и протухтев су исти.

На једној страни се тражи повраћај предујма и исплата конвенционалне казне, на другој страни, исплата накнаде штете у новцу.

Упоређењем тих елемената, дакле, још не можемо одредити дали се ради о истоветним правима, односно о истоветним споровима.

Пођимо путем једне исправне анализе двеју тужби и то анализе и упоредбе тужбене основе и једне и друге тужбе у њиховом стварном или фактичном значењу. Другим речима, путем анализе чињеничних тужбених навода.

Што тврди Земљорадничка задруга у свом предлогу за издавање платног налога?

— Туженик — пољопривредни произвођач није испоручио свиње нити у уговореном року нити касније.

Према тим речима Земљорадничка задруга је повређена у свом праву на испоруку свиња с тим, што је произвођач пао у доцњу (*mora debitoris*). Због те доцње дужника Земљорадничкој задрузи као веровнику припадају следећа права:

Пре свега може да тражи заштиту повређеног права на испоруку свиња — што је основни циљ уговора и могла би тражити обавезивање произвођача на испоруку. Поред тога, могла би још да тражи накнаду са закашњењем проузроковане штете.

Могла би уместо испоруке да тражи накнаду целокупне штете што је имала услед неиспуњења уговора.

Могла би надаље да одустане од правног посла.

Од тих права је Земљорадничка задруга изабрала право на одустанак од уговора јер је тражила натраг исплаћени предужај и изабрала је право на накнаду штете у виду једне паушалне накнаде, која је уговорена у закључници.

Тужбена основа Земљорадничке задруге у стварном смислу гласи: Произвођач није испоручио свиње у уговореном року.

Правни је основ те тужбе — правна квалификација стварне основе је: Право дужника (*mora debitoris*).

Право које се остварује тужбом: Право на повраћај предужја и право на накнаду штете настале неиспуњењем обавезе.

Тужбени захтев: Исплата 50.000 дин. + 45.000 дин.

(Наставиће се)

Др. Барат Карољ

ИЗДРЖАВАЊЕ ДЕЦЕ И ОСТАЛИХ ЛИЦА ПРЕМА ОСНОВНОМ ЗАКОНУ О ОДНОСИМА РОДИТЕЉА И ДЕЦЕ И ОСНОВНОГ ЗАКОНА О БРАКУ И НЕПЛАЋАЊЕ АЛИМЕНТАЦИЈЕ ИЗ ЧЛ. 197 КЗ

Кривично дело неплаћања алиментације спада у главу XVII КЗ тј: у кривична дела против брака и породице, која претстављају један посебан вид кривично правне заштите. Само неплаћање алиментације, је према тексту Закона избегавање да се даје издржавање за лица за која на основу правоснажне пресуде, поравнања склопљеног код суда, или друге одлуке, постоји дужност да се издржавање даје.

Кривично дело неплаћања алиментације произилази из права деце на издржавање од својих родитеља или других лица, на праву родитеља на издржавање од своје деце и на право других лица на издржавање од стране одређених особа, на основу постојећих законских прописа.

На првом месту право на издржавање деце од својих родитеља произилази из Основног закона о односима родитеља и деце. Наиме, у начелу брачни другови имају иста права и обавезе према својој деци што значи да се они заједнички старају о њиховом васпитању и издржавању и то сразмерно могућностима сваког родитеља. За време трајања брачне заједнице, ово издржавање уствари не претставља посебан проблем, него се углавном поставља питање издржавања деце по разводу брака, или у случајевима одвојеног живота супружника, који је уследио услед брачних размирица односно немогућности продужења брачне заједнице.

Исто тако, посебан проблем у погледу издржавања претстављају ванбрачна деца, чије издржавање често долази у питање, већ од самог њиховог рођења. Ово поготову ако се мора утврдити ко је отац ванбрачног детета, што је такође у пракси редован случај.

Према прописима члана 6 и 32 Основног закона о односима родитеља и деце, родитељи су дужни издржавати своју децу рођену било у

брачној, било у ванбрачној заједници. Ова обавеза издржавања постоји и између осталих брачних сродника у првој усходној и низходној линији, као и између браће и сестара у погледу издржавања млдб. браће и сестара, и то оним редом којим долазе на наслеђе. Међутим, док је ова обавеза родитеља заједничка према брачној и ванбрачној деци, догле обавеза издржавања између осталих сродника, постоји само између брачних, а не и ванбродних сродника. Практично то значи, да су ванбрачна деца у погледу издржавања у горем положају у односу на брачну децу, јер је ограничен круг лица у погледу којих они могу остварити своје право на издржавање.

До самог издржавања малолетне деце долази, као што смо горе навели у случају одвојенога живота супружника, односно ванбрачних другова, или развода брака. Право пак на ово издржавање има онај родитељ код којег се деце налази на чувању, васпитању и издржавању, под условом да други родитељ има могућности да ово издржавање даје.

Којем ће се родитељу дете поверити на чување и издржавање зависи од тога, који има боље услове за подизање и васпитање детета, без обзира на евентуалне друге сметње, пошто је првенствено одлучујући интерес малодобног детета. У случају одвојеног живота родитеља, ово питање они решавају споразумно, а у случају сукоба, надлежни орган старатељства.

На другом месту према прописима чл. 32 а у вези са чл. 36 Основног закона о односима родитеља и деце и деца су дужна да издржавају своје родитеље, уколико су родитељи неспособни за рад и немају довољно сретстава за живот, што се има ценити у сваком конкретном случају.

Осим тога, од права других лица на издржавање вредно је поменути право супруга на издржавање од стране другог супруга. У чл. 13 Основног закона о браку одређено је, да брачни друг који нема сретстава за живот, а неспособан је за рад или незапослен, има право на издржавање од другог брачног друга, уколико је овај у стању да то издржавање даје. Уствари овде се ради о привременом издржавању необезбеђеног брачног друга, јер је смисао овог законског прописа тај, да је суд дужан на захтев једне стране или по службеној дужности у бракоразводном спору, наредити привремену меру о издржавању необезбеђеног брачног друга. Према томе, у сваком случају неће се од стране суда испитивати кривица за поремећај брачних односа, нити је од значаја да ли је односни брачни друг способан за рад, ако је без своје кривице остао незапослен. Напротив, ова ће се чињеница утврдити, тек по окончању бракоразводног спора, те брачни друг који је неспособан за рад или незапослен, а није крив за развод брака, има право да захтева да му се пресудом којом се брак разводи у смислу чл. 70 Основног закона о браку досуди издржавање на терет другог брачног друга сразмерно његовим могућностима.

Начелно особа која је дужна давати издржавање другој особи, по наведеним прописима може то учинити у новцу, натури, или обезбедити издржавање на други подесан начин. Овај избор отпада, ако се ради о издржавању малолетне деце, пошто је у питању лична обавеза родитеља, па ће се по правилу издржавање одредити у новцу, водећи

при томе рачуна о интересима деце и о могућностма оба родитеља посебно.

Међутим, лица која на основу судске одлуке имају право на издржавање налазе се редовито у врло тешком положају, те неплаћање алиментације претставља за њих, једно фактичко животно питање, пошто се ова кривична дела у задње време све чешће појављују пред судом, што значи да односна лица избегавају да своје обавезе изврше добровољно. Тако су чести случајеви у судској пракси да родитељи (углавном очеви), одбијају да плаћају за издржавање млдб. деце одређене износе наводећи у спору као разлог за то, боље имовно стање и могућности другог родитеља, или чињеницу, што други родитељ код кога се дете налази на чувању и васпитању, прима за њега дечији додатак. Неоспорно је, да ће у првом случају суд бити позван да оцени материјални положај и могућности сваког родитеља код доношења мериторне одлуке, но одмах се мора истаћи, да примање дечијег додатка не искључује давање издржавања од стране родитеља, пошто ова обавеза родитеља проистиче из самог закона.

Наиме, дечији додатак претставља без сумње, један посебан вид доприноса који друштвена заједница чини за децу наших радних људи. Ова мера има само за циљ, да побољша и олакша издржавање деце родитељима, али њено постојање не може искључити дужност родитеља да издржавају своју децу. Она у извесним оправданим случајевима може само смањити износе које су обавезни родитељи давати, за издржавање своје деце према свим околностима случаја.

Исто тако, питање саме границе старости деце, докле су их родитељи обавезни издржавати, није строго одређено. Према формулацији текста Основног закона о односима родитеља и деце, то би било углавном до навршетка пунолетства детета, односно пошто дете по пунолетству постане способно за самостално привређивање. Ово у другом случају ради тога, што суд ниједним законским прописом није овлашћен да цени привредну способност малолетног лица, када је у питању издржавање.

Међутим, цело ово питање не може се одвојено решавати, јер из осталих одредаба споменутог закона, које чине једну целину, произлази, да обавеза родитеља на издржавање своје деце, траје и по пунолетству, ако се она налази на редовном школовању или стручном образовању, под условима да ово школовање редовно траје. Ово из разлога што тада она немају могућности да самостално привређују и издржавају се, што значи да су у овом погледу изједначена са пунолетним лицима неспособним за рад, које су родитељи такође обавезни издржавати иако су прешла границу пунолетства.

Озбиљност питања издржавања уопште, намеће се само посеби, јер је дужност давања издржавања садржана у прописима нашег брачног и породичног права, те би се уствари овде на првом месту радило о једној грађанско-правној обавези. Међутим, с обзиром на тежак и деликатан положај особа којима се издржавање даје и ранији подаци из судске праксе говорили су у прилог томе, да се недавање издржавања инкриминише као кажњива радња, што и оправдава и у нашем новом кривичном правном систему, постојање кривичног дела неплаћања алиментације из чл. 197 КЗ. На овај начин кривичним законом заштићена

су лица, која су стекла право на алиментацију на основу правоснажне одлуке, која истовремено служи и као извршни наслов. Овим прописом погодују се нарочито малолетна деца (која су иначе под нарочитом заштитом закона), јер она у већини случајева и остварују своје право на издржавање, поред и других лица, којима је ово право признато, на основу наведених законских прописа. Но, сама чињеница да односно лице не плаћа издржавање које је по закону обавезан, не чини још кривично дело против брака и породице из члана 197 КЗ, јер се ово дело може извршити само умишљајно, а не и из нехата. Наиме, под појмом „избегавања да се даје издржавање”, треба разумети само умишљајно настојање одређеног субјекта кривичног дела, да се недавањем издржавања избегне обавеза утврђена правоснажном одлуком. Из саме судске праксе познато је пак, да је све битне елементе који су потребни за постојање овог кривичног дела, доста тешко утврдити, пошто окривљени углавном поричу ова дела и бране се да своју законску обавезу нису могли извршити из објективних разлога. С тога се у сваком конкретном случају мора утврдити да лице које је обавезно да издржавање даје, ову своју обавезу избегава. Значи потребно је да лице у питању предузима радње, којима се извршење ове његове обавезе омета те да на тај начин оно избегава давање досуђене алиментације.

Најчешћи су случајеви да родитељи (углавном очеви), дају отказ на службу, мењају предузеће и место боравка, а ово све чине у намери да осујете наплату досуђеног издржавања или посредним путем (код постојања брака), принуде другог брачног друга да би им он дао своју сагласност за развод брака.

У случајевима отказа службе од стране родитеља, који избегавају плаћање алиментације, деца се редовно лишавају права на дечији додаток, на извесно краће или дуже време, зависно од поновног запоглења родитеља. Ово стање редовно доводи поред казних санкција, које су предвиђене у кривичном закону, и до накнаде штете, коју ће сносити опет односна лица, јер ће бити обавезна да противној страни, надокнаде штету, коју су својим непромишљеним поступком проузроковали.

На крају морамо напоменути и то, да се појављује као посебан проблем и само питање казне, коју треба изрећи извршиоцима овога дела, с обзиром на принцип законитости у изрицању казне и на сам циљ казне, у правцу остварења сврхе кажњавања. Зато се поставља питање какву казну применити према извршиоцима овог дела, да би се остварила сврха кажњавања према прописима КЗ, а са друге стране, да се лице које има право на издржавање, изреченом казном неби довело још у тежи положај, јер у већини случајева окривљени наступом казне, губи своје досадашње запослење. Ово ће се стање често задржати и после издржане казне, бар за једно краће време, док се односно лице поново не запосли, што опет значи да ће оштећена по сили закона бити лишена свога права на издржавање. С тога све ове чињенице, без сумње упућују на закључак, да суд мора у сваком кривичном предмету, посматрати поступак окривљеног у целини имајући при томе у виду и циљ због којег је окривљени тако поступио, и да ли је са своје стране допринео да се отклоне штетне последице које су насту-

пиле. Другим речима то значи, да суд мора имати у виду природу сваког спора у вези са насталим издржавањем, као и последице које могу из истог произаћи да би се донела правилна и одговарајућа одлука.

Према томе, питање издржавања деце као најмлађих чланова породице и осталих лица, заштићено је нашим позитивним законским прописима, па је на судовима и другим органима, да ове проблеме брзо и ефикасно решавају, пошто ће се само на тај начин обезбедити и заштити њихова права, као равноправних чланова наше друштвене заједнице.

Лазиф Миролуб

ПРИМЕНА ЧЛ. 9 ЗАКОНА О ПРОМЕТУ ЗЕМЉИШТА И ЗГРАДА

Закон о промету земљишта и зграда ступио је на снагу 1 јула 1954 године, дакле овај је закон у примени већ више од 3 године. За ово време у пракси су се појавила нека питања а међу њима и питање примене члана 9 овог закона.

По чл. 9 Закона о промету земљ. и зграда — предвиђено је: 1. да уговор на основу кога се **преноси** земљиште или зграда мора бити писмен и 2. да уговор који није закључен у писменом облику **не производи** никакво правно дејство.

У пракси се поставило питање да ли се члан 9 овог закона односи на уговор као исправу која служи за пренос земљишта и зграда или на уговор уопште. Дакле да ли се односи на стицање књижних права или на уговор у ширем смислу тј. на све правне послове са накнадом који се закључују у сврху стицања или отуђења непокретне имовине као и на поклон непокретности.

Сам Закон по своме називу односи се на промет земљишта и зграда — дакле не само на пренос земљишта и зграда већ и на послове који претходе овоме преносу.

Члан 51 овог закона прописује: Судови и други државни органи, дужни су по службеној дужности пазити на ништавност уговора по овом закону. Овај члан налази се у глави VIII закона која се односи на „Поступак суда приликом земљишнокњижног преноса својине на земљиштима и зградама”, па се поново поставља питање да ли је потребан писмени уговор — да би тај уговор био пуноважан за пренос — дакле као исправа за укњижбу или да би тај уговор производио правно дејство уговора уопште?

Према систематизацији овога члана на први поглед може се закључити да се ради о уговору као исправи о преносу. Међутим када се има у виду назив овога закона, — тј. да се ради о **Закону о промету** земљишта и зграда и чл. 12 овог закона, према коме се одредбе о куповини и пролаји земљишта и зграда примењују и на друге правне послове са накнадом који се закључују у сврху стицања ових непокретности, — може се закључити да се ради о уговору уопште, дакле о уговору о купопродаји, уговору о трампи земљишта и зграда и уговору о поклону ових, — а не о уговору као исправи за укњижбу.

У прелазним и завршним одредабама у чл. 62 ов. закона предвиђено је да се на основу уговора о куповини и продаји земљишта и зграда који је закључен између приватних лица пре дана ступања на снагу овог закона може захтевати **пренос** својине, ако је одобрење за пренос на основу ранијих прописа дато, или ако је непокретност предата купцу у посед; да се **пренос** својине може захтевати и на основу уговора закљученог пре ступања на снагу ов. зак. по коме није извршена предаја купцу у посед, ако је уговор закључен у времену од године дана пре ступања на снагу овог закона а покренути поступак за одобрење за **пренос** својине није правоснажно окончан до дана ступања на снагу овог закона. Сем овога овај закон и у чл. 5 ст. 1 и чл. 7 ст. 1 употребљава израз **промет** земљишта и зграда, — па и ово све упућује на закључак да се члан 9 односи на уговоре у ширем смислу.

По општим прописима о уговорима — према важећим правним правилима грађанског законика (српског) чл. одн. §§ 531, 532, 536, 540, 641, 646 и др. — : уговор је закључен онда када једна страна што обећа а друга то прими или се изјасни да прима; обећање и примање може се учинити не само речима него и другим згодним знацима а и самим делом, које вољу показује, уговор ваља да буне јасан, разумљив и опредељен, уговор једанпут закључен има једнаку силу и важност био усмен или писмен, био пред судом или ван суда, пред сведоцима или без њих учињен; продаја и куповина јесте такав уговор којим се ствар каква за неку одређену плату у новцу другом уступа а како се два ли више њих за ствар погоде и цену углаве, одмах је и уговор о продаји и куповини свршен и закључен и ко се превари у незнању будући ствари или закона да плати оно што није био дужан платити, онда има право натраг искати и то да му се врати. У односу на изложена правна правила Закон о промету земљишта и зграда односно члан 9 овог закона је лекс специалис. Овај закон на супрот општим прописима да је уговор једанпут закључен има једнаку силу и важност био **усмен** или писмен — прописује да уговор на основу кога се пренеси земљиште или зграда **мора бити писмен** и да уговор који није закључен у писменом облику не производи никакво правно дејство. Дакле према члану 9 поменутог закона, поред осталих услова, да би уговор произвео правно дејство потребан је и услов да је састављен у писменој форми.

Да размотримо два случаја примене предметног члана 9.

1. Тужилац предлаже да суд пресудом утврди да је тужени дужан да тужиоцу призна право власништва на парцели А с тим да тужилац плати остатак цене, — пошто су усмено закључили уговор о куповини ове парцеле, 1 маја 1955 године према коме је тужилац — купац дао износ — део цене, примио непокретност у посед а тужени (продавац) имао је у наредних 30 дана да са тужиоцем (купцем) сачини писмени уговор. Међутим продавац је одбио да прими остатак цене коју му је купац о року понудио; продавац је такође одбио и да сачини писмени уговор. Тужилац (купац) за правни основ тужбеног захтева навео је **испуњење** усменог уговора о куповини и продаји непокретности.

2. Н. Н. је 10 маја 1957 год. закључио усмени уговор о куповини земљишта — парцеле Б за цену од 300.000 дин. од које је купац одмах голожио 150.000 дин. а продавац купца увео у посед. Уговорили

су да купац у наредних 20 дана плати остатак којом приликом ће се сачинити писмени уговор. Купац није ни о року а ни наредних 20 дана положио остатак цене, нити је на позив продавца пристао да сачини писмени уговор. Дакле купац је одбио да плати остатак цене као и да сачини писмени уговор — па је продавац поднео тужбу противу купца за **раскид** уговора о куповини и продаји непокретности и предложио да суд описани усмени уговор раскине и купца обавезе да продавца врати у посед предметне непокретности.

И у случају под 1. и у случају под 2. — ако би се судови држали прописа чл. 9 Закона о промету земљ. и зграда и то гледишта да се овај пропис односи на уговоре у ширем смислу, — они би тужбене захтеве имали да одбију — јер нема писмених уговора а по овом пропису уговори који нису закључени у писменом облику не производе никакво правно дејство. Па нашем мишљењу, као што ће бити у даљим редовима образложено, — суд ће по овим тужбама поступати и односе између странака расправити без обзира на истакнути правни основ тужбеног захтева.

И поред прописа чл. 9 Зак. о промету земљ. и згр. — који је на снази пуне три године (ступио је на снагу 1 септ. 1954 год.) — у пракси се и даље закључују усмени уговори о куповини и продаји и други правни послови у вези са својином на земљиштима и зградама. Ако овакви уговори не добију и писмени облик — што је у пракси чест случај — односно ако странке своје односе у вези усмених уговора не расправе ван суда, — што је такође честа појава, — долази да спора. Странке обично покрећу спорове за раскид или испуњење усменог уговора. Ово чине јер је закључени уговор иако усмен, већ произвео извесне последице: плаћање дела цене, капаре, посед и др. Судови такве захтеве често одбијају у смислу чл. 9 пом. закона, са разлога што поменути усмени уговори не производе никакво правно дејство. Странке покрећу спорове и по основу неправедног обогаћења.

Поставља се питање на који начин ће се расправити односи настали на основу усмених уговора закључених у вези стицања својине на непокретностима.

Као што је изложено чињеница је да на основу уговора иако усмених настају разне ситуације: плаћа се капара или део цене, улази се у посед земљишта или зграде и др. Које могућности стоје на расположењу учесницима оваквих уговора?

Каква је судбина спора који је тужилац — било купац било продавац — поднео за испуњење одн. раскид уговора који није закључен у писменој форми?

Обзиром на члан 9 Зак. о промету земљ. и згр. — када је у питању усмени уговор судови би имали да одбију овакве тужбене захтеве који траже испуњење или раскид усменог уговора. Али обзиром на пропис чл. 174 став III ЗПП који предвиђа да ће суд поступати по тужби и кад тужилац није навео правни основ тужбеног захтева а ако је тужилац правни основ навео суд није за њега везан и суд је овлашћен да правну ствар расправи и ван тужбом истакнутог правног основа. Тако нпр. ако је у тужби наведен правни основ испуњење усменог уговора по коме продавац — тужени — треба да буде обавезан на испуни уговор и да дозволи укњижбу права власништва на име купца-

тужиоца уз обавезу тужиоца да му плати ресто цене, — суд није везан за овај правни основ па може одлучити да је тужени дужан да примљени износ врати тужиоцу уз обавезу да му овај — тужилац земљиште поново преда у посед. У обратном случају: Ако је у тужби означен правни основ раскид усменог уговора и предложено да се купац обавезе да врати непокретност а продавац да врати примљени новац, — суд може одлучити да је продавац дужан да врати примљени новац на име капаре или дела цене уз обавезу купца да продавцу поново врати некретнину у посед, — не улазећи у питање самог усменог уговора. За овакву одлуку суда има могућности када је међу странкама неспорно да је сачињен усмени уговор под одређеним условима, да је уговорена цена, да је дат одређен износ капаре одн. дела цене и да је земљиште одн. зграда дата у посед.

Да ли се применом чл. 174 став III ЗПП долази у сукоб са одредбом члана 9 Зак. о промету земљ. и зграда? — који изрично предвиђа да усмени уговор не производи никакво правно дејство? Намеће се закључак да је примена чл. 174 ст. III ЗПП не само допуштена и правилна већ и једино могућа, — јер када усмени уговор не производи никакво правно дејство — како чл. 9 пом. закона изрично предвиђа — онда је и суд овлашћен да такав уговор не узима у обзир.

Да размотримо могућност подношења тужбе за неправедно обogaћење.

Несумљиво је да продавац који је примио капару или део цене а одбија да сачини писмени уговор — примљени износ држи без основа а такође и купац земљиште или зграду држи без основа ако одбија да плати цену или остатак цене односно ако одбија да сачини писмени уговор.

Још у римском и пандектном праву постојала је тужба *Condictio sine causa* која је стварно тужба за повраћај обogaћења ако од почетка није било за обogaћење никаквог стварног основа или је из почетка постојећи основ отпао. Било је 4 врсте тужбе за неправедно обogaћење и то: 1. *Condictio indebiti* — кад се у заблуди плати оно што се не дугује па се тражи повраћај тога: — 2. *Condictio causa data causa non secuta* — тражи се повраћај онога што је ради постигнућа неког будућег успеха дато, па овај успех не наступи: 3. *Condictio ob turpem causa* — повраћај датог ради спречавања недопуштене радње и 4. *Condictio causa finita* — ко је дао ствари које је био дужан дати, може их натраг искати, ако је престао законски основ да се оне и даље држе. Иначе, када нема основа одн. места ни једној од наведених 4 тужби подиже се тужба *Condictio sine causa* — као општа тужба јер се ствар држи без основа.

У нашем случају има места подизању опште тужбе за неправедно обogaћење јер се земљиште или зграда одн. новац држе без основа.

Да ли је правилније — уопште не расправљати по тужбама на основу усмених уговора чији је предмет земљиште или зграда, већ тужбе одбацивати односно одбијати тужбени захтев или по тужбама у вези усмених уговора — доносити одлуке да тужена страна врати земљиште одн. новац примљене по основу усменог уговора тј. одлучивати по основу неправедног обogaћења не држећи се истакнутог правног основа?

Према свему изложеном члан 9 Закона о промету земљ. и зграда односи се на уговоре у ширем смислу. Односи пак настали међу уговачима на основу усмених уговора могу се расправити у смислу чл. 174 став III ЗПП тј. поступањем по тужбама без обзира на правни основ тужбеног захтева одн. поступањем по тужбама по основу повраћаја неправедног богаћења.

Законодавац је имао у виду отежану ситуацију уговарача по усменим уговорима — па је одложио ступање на снагу чл. 9 Зак. о промету земљ. и зграда за три месеца уколико се односи на уговоре о преносу земљишта и зграда које нису у друштвеној својини — да би било могућности за регулисање односа заснованих на основу усмених уговора односно да изврше пренос непокретности на основу усмених уговора пре ступања на снагу пом. чл. 9 који уговори после ступања на снагу пом. прописа неће имати никаквог правног дејства.

Заузети супротно становиште тј. одбијати тужбене захтеве засноване на основу усмених уговора у вези промета земљишта и зграда — каквих је случајева у пракси било — значило би пропис члана 9 Зак. о промету земљ. и зграда тумачи исувише уско, стога формалистички и противно духу наших закона уопште а сем тога значило би оставити велики број нерешен правних односа а тиме унети и несигурност у правни саобраћај.

Миодраг Нешковић

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Под појмом „средства за живот“ из чл. 13 ОБЗ подразумева се свака имовина, која фактички у одређеном тренутку може обезбедити живот брачног друга који тражи издржавање. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 299/957).

Окружни суд је одбио тужбу тужитељице поднесену ради издржавања из чл. 13 ОБЗ, јер је нашао да тужитељица има кућу у вредности 400.000 динара, па да тиме она има сретстава за живот.

Тужитељица је поднела жалбу, која је као основана уважена, I. ст. суд упућен да ствар понова расправи, а из разлога:

Под појмом „средства за живот“ из чл. 13 ОБЗ подразумева се свака имовина, која фактички у одређеном тренутку може обезбедити живот брачног друга, који тражи издржавање. Ту долазе у обзир: приходи у новцу или природи као и свака имовина која већ по својој вредности пружа довољно обезбеђења за живот.

У конкр. случају је утврђено, да тужитељица нема прихода у новцу или природи, већ да од имовине поседује само једну кућу у вредности од 400.000 динара. По мишљењу овог Суда, та чињеница што тужитељица располаже са

кућом чија вредност износи свега 400.000 динара сама по себи није још довољна, да би се могло рећи да је она том имовином обезбеђена за живот.

Да би ванбрачно дете могло бити позвано на наслеђе по закону потребно је да је утврђено очитство. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 892/957).

Тужитељица је поднела тужбу против туженика као наследника пок. Д. Б. да су дужне признати њено законско право наслеђивања, као ванбрачног детета пок. Д. Б.

I. ст. суд је тужбу одбио, па је тужитељица уложила жалбу, која је као неоснована одбијена, а из разлога:

Да би ванбрачно дете могло бити позвано на наслеђе по закону потребно је пре свега да је утврђено очитство. Очитство се утврђује на начин који је прописан у чл. 24 ОЗОРДА. Према томе, за оца детета рођеног ван брака сматра се лице које га призна за свсје или чије је очитство утврђено правоснажном судском одлуком. Дакле, предслов за примену чл. 23 ЗН је да је утврђено очитство детета рођеног ван

брака на горе описани начин. Пошто се у конкр. случају ради о оставини наводног ванбрачног оца, за ванбрачног оца тужитељице може се сматрати само лице које га је признало за своје на начин изложен у чл. 24. ст. 2 ОЗОРДА, или чије очинство је утврђено правоснажним судском одлуком. Пошто у конкр. случају није на горе изложен начин утврђено да је пок. Д. Б. ванбрачни отац тужитељице, жалба се указује као неоснована.

Плодоуживилац стана има се сматрати корисником стана а његовом смрћу не престаје стојство корисника стана лица која су са плодуживаоцем стана живела у једном домаћинству до његове смрти. (Врх. суд АПВ бр. Гзз. 51/57).

Тужилац је у тужби навео да је купио кућу у којој је пок. Н. Н. имала плодуживање на један стан. У том стану су, без решења станбене власти, становале тужене, које је плодуживалац примио у стан да га негују, као његове рођаке. Тражио је предају поседатана.

Срески суд је тужби удовољно, а Округни суд је жалбу тужених одбио.

Савезни јавни тужилац подигао је захтев за зашт. законитости, који је као основан, уважен, пресуде нижих судова укинута, а из разлога:

Према пропису чл. 3 ст. 5 Уредбе о управљању станбеним зградама као корисник стана сматра се лице, које је склопило уговор о коришћењу стана као и власник зграде, који користи стан у својој згради.

По мишљењу овог Суда у исти правни положај са власником зграде долази у обзир и плодуживалац једног стана одређене зграде. Дакле, и плодуживалац се има сматрати корисником стана и то по свом правном својству плодуживаоца.

Према пропису чл. 64 исте Уредбе, смрћу корисника стана не престаје уговор о коришћењу стана у погледу лица, која су и стотану становала са корисником стана у време његове смрти. По мишљењу овог Суда правна ситуација која настаје смрћу корисника стана важи и у оном случају, када умре корисник стана по правном основу плодуживања. Како је пак корисник стана са правног наслова плодуживања тужене примио у свој стан, као рођаке,

које ће га дворити и неговати, те ове постале чланови његовог домаћинства, то су и оне корисник стана.

Ако је услед дограђивања у посебну имовину једног брачног друга за време трајања брака настао пораст вредности те имовине другом брачном другу може припадати противвредност његовог дела доградње у новцу, а може му се признати и право својине на некретници зависно од обима односно значаја вредности његовог дела у доградњи, односно вредности тог удела с обзиром на вредност целе заједничке имовине. (Врх. суд АПВ бр. Гж. 68/957).

Тужитељица је у тужби навела да су брачни другови за време трајања брака подигли једну кућу, те је тражила да се установи да је она сувласник те куће на 1/2 дела и да је тужени дужан трпети да се њено право власништва на том делу некретнине зкл. укњижи.

I. ст. суд је одбио тужбу, тужила је уложила жалбу, која је основана, I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

Погрешно је становиште I. ст. суда да кућа и дограђене некретнине претстављају и чине у сваком случају посебну имовину туженога и да би тужитељица у сваком случају и једино могла евент. да тражи свој део од пораста вредности некретнине коју је тужени добио на поклон од своје матере, али уколико је вредност некретнина уопште порасла услед дограђивања. Међутим, услед дограђивања брачног друга у посебну имовину другог може припадати новац односно противвредност његовог дела доградње, а може му се признати и право сувласништва на некретнинама, зависно од обима односно значаја вредности његовог удела у доградњи односно вредности тога удела с обзиром на вредност целе заједничке имовине. У случају доградње брачног друга у посебну имовину другог брачног друга питање облика удела доградитеља не решава се увек искључиво по обзир и утврђивање сусвојине односно лигационом основу, већ може доћи у стварног права зависно од обима значаја вредности удела доградитеља у доградњи целе заједничке имовине. I. ст. суд треба да спроведе доказни поступак, и затим одлучи да ли у овом случају има основа и услова да се тужитељици призна изврстан део некретнине на бази сусвојине или не.

Ако природни отац не призна дете рођено ван брака за своје, суд не може пресудом којом утврђује оцинство детета одредити, да се ванбрачно дете упише у матичне књиге рођених на име природног оца. (Врх. суд АПВ бр. Гзз. 68/957).

Срески суд је својом пресудом утврдио да је тужилац рођен из ванбрачног односа, те да је тужени његов природни отац, па је одредио и то да се ова околност убележи у матичне књиге рођених, тако што ће се дете уписати на име оца туженог.

Тужени је уложио жалбу, коју је Округни суд одбио.

Савезни јавни тужилац поднео је предлог за заштиту законитости против оног дела пресуде нижих судова којим је одређено убележење детета у матичне књиге рођених на име природног оца.

Захтев за зашт. закон. је основан, па је Врховни суд исти уважио, обе ниже пресуде у делу којим се одређује поменути упис, преиначио, а из разлога:

По чл. 5 Закона о личним именима дете рођено ван брака добија и носи девојачко породично име мајке, а кад отац призна дете за своје, оно добија и носи породично име оца ако се родитељи о томе споразумеју. Пошто у конкрет. случају тужени не признаје млдб. тужиоца за своје дете, па шта више није признао ни давање издржавања детету, нижи судови нису могли противно чл. 5 Закона о личним именима да одреде да се тужилац може у матичне књиге рођених уписати на име туженога.

Остварилац који остварује одређено наследно право као законски наследник лица на одређене имовинске предмете, који сада спадају у заоставштину трећег лица, има се сматрати странком у оставинском поступку овог трећег лица. (Врх. суд АПВ бр. Рев. 16/957).

У остав. предмету иза пок. Л. К. предлагачи су пријавили свој наследно правни захтев, наводећи да они имају право наслеђа на некретнинама које је пок. Л. К. наследила од свога мужа, који је био њихов ујак.

Срески суд је целу оставину предао законском наследнику К. Ј. а Округни суд је ово решење потврдио.

Предлагачи су уложили ревизију, која је основана, па су решења нижих судова укинута, а из разлога:

У смислу чл. 187 ЗН странком се у смислу ЗН сматрају наследници и легатари, као и друга лица која остварују неко право из заоставштине. Предлагачи остварују одређено наследно право као законски наследници пок. Ј. К. — мужа пок. Л. К. — на одређене имовинске предмете који спадају у заоставштину пок. Л. К. Није битно по ком основу се остварује неко право, него је битно то да се право остварује из заоставштине тј. да су та права усмерена и могу се реализовати из заоставштине. Пошто се жалиоци имају сматрати странком у смислу чл. 187 ЗН, на њих се односи и чл. 223 ЗН, јер су међу странкама спорне чињенице од којих зависи „неко њихово право“. Како су пак спорне такве чињенице суд ће прекинути расправљање заоставштине и упути странке да поведу парницу. Случајеви из другог става тач. 1—5 чл. 223 ЗН наведени су само примерци, а не искључују упућивање на парницу странака и из других разлога ако се ради о спорним чињеницама.

Право на премију за семенску робу остварује се само под условима из уговора. (Врх. привр. суд бр. Сл. 338/957).

Странке су закључиле уговор о производњи семенске пшенице и јечма према коме се продавац као произвођач ове семенске робе обавезао да ће за рачун купца засејати одређене површине земљишта у циљу производње семенске пшенице и јечма и да ће након жетве кушцу испоручити све произведене количине. Овим се уговором купац обавезао да ће продавцу поред уговорене купопродајне цене платити и премију за све преузете количине семенске робе које надлежна комисија за апробацију прогласи семенском робом и изда одговарајући атест.

У смислу овог уговора продавац је после жетве испоручио купцу веће количине уговорене пшенице и јечма и купац му је платио уговорену купопродајну цену, али је одбио да плати и износ премије наводећи да испоручена роба није имала потребна својства за семенску робу у смислу Закона о предмету семенске робе (Сл. л. ФНРЈ број 27/1954), те да му продавац није доставио уверење надлежне научно-истражи-

вачке установе да испоручена роба има наведена својства семенске робе.

Ради тога је продавац устао са тужбом тражећи да се купац обавезе на плаћање одређеног износа на име произвођачке премије заснивајући тужбени захтев на закљученом уговору са купцем.

Истакнуто питање је било спорно у пракси привредних судова, јер се исто решавало код неких судова према уговорним одредбама и условима које су странке уговорима предвиделе. А међутим код неких судова је истакнути тужбени захтев решаван не само у смислу уговора него и према постојећим законским прописима.

Поводом једног конкретног спора Врховни привредни суд у Београду је заузео становиште да је за решавање основаности тужбеног захтева за признавање права на премију за испоручену семенску робу меродаван уговор који су странке у овом погледу закључиле. У своме образложењу другостепени суд је изнео између осталог и следеће:

Правни односи између странака заснован је уговором, па стога и спорно питање, да ли је тужени у обавези да тужиоцу плати премију треба ценити у вези садржине уговора. Уговором се тужени као купац обавезао да са засејаних површина преузме од тужиоца по уговореној цени све количине пшенице и јечма, које комисија за апробацију прогласи за семенску робу и о томе изда атест, те да тужиоцу поред куповне цене плати и одговарајућу премију за испоручену робу. Обзиром на изложено за туженог постоји уговорна обавеза да плати тужиоцу премију, ако је тужилац у целисти испунио своје уговорне обавезе.

Из списка се види да је надлежна комисија за апробацију утврдила да су житарице (пшеница и јечам) у време вегетације имале карактер семенске робе, о чему је издала и атесте. Дакле, тиме је испуњен услов постављен уговором да тужени преузме и плати све количине засејаних житарица, што је он и учинио. Тиме су испуњени услови за остварење права на уговорену премију, а тужилац није био дужан да докаже да су испоручене количине имале карактер семенске робе, јер такву обавезу није уговором ни преузео."

Трговинска агенција је дужна да са великом пажњом и брижљивошћу при-

ступи закључивању уговора. (Врз. прив. суд бр. Сл. 463/957).

Тужилац је навео да је посредовањем тужене трговинске агенције закључио уговор са једним трговинским предузећем за промет пољопривредних производа према коме је ово предузеће било дужно да му испоручи уговорену количину робе. Тужена агенција је по овом послу издала закључницу, па како је након приспећа рока испоруке трговинско предузеће тј. продавац одбио да изврши испоруку, тужилац је устао са тужбом тражећи да се предузеће обавезе на плаћање накнаде штете настале услед разлике између уговорене цене и цене по којој је тужилац робу купио на другој страни, јер је након протекла рока уговора овлашћено одустао од закљученог уговора и извршио куповину ради покрића на другој страни, па је тако платио већу цену одуговорене. У покренутом спору тужилац није успео са својим захтевом за накнаду штете, јер је у току вођењег поступка установљено да посредничка агенција није имала ваљан налог од овлашћеног лица за закључивање купопродајног уговора, те је и сам уговор формулисан горе наведеном закључницом правно неважећи.

Пошто је у конкретном случају штета наступила услед тога што посредничка агенција, не показујући довољну пажњу, противно правним прописима и условима свога пословања, закључила уговор и оставила закључницу услед чега је дошло до закључења уговора који није могао да произведе одређено правно дејство према комитенту, то је тужилац тужбеним захтевом тражио да се трговинска агенција обавезе на плаћање настале штете услед разлике у цени.

Првостепени суд је тужбеном захтеву удовољио јер је нашао да је тужена агенција оставила закључницу о правном послу купопродаје на основу налога кога је добила од шефа откупне станице трговинског предузећа за промет пољопривредним производима, који није био овлашћен од свога предузећа за издавање налога за продају робе. Поводом жалбе Врховни привредни суд у Београду је потврдио првостепену пресуду полазећи са следећег правног становишта:

„Тужена агенција, као специјализована привредна организација за трговинске услуге, чији је предмет пословања између осталог закључење угово-

ра о робном промету за рачун својих комитената, — била је дужна да са великом пажњом и брижљивошћу приступи закључивању правног посла, проверавајући при томе да ли постоје сви услови да правни посао који закључује буде правоваљан. Према томе, пре него што је приступила по евентуалном налогу шефа откупне станице трговинског предузећа, била је дужна да провери да ли он има овлашћење од свог предузећа за продају робе или не.”

Захтев за повраћај неправилно коришћеног регреса не може се остварити судским путем (Врх. прив. суд бр. Сл. 899/957).

Тужилац је ставио захтев да му тужени солидарно плате износ од дин 2,720,000 на име неправилно оствареног регреса приликом купопродаје 20,000 кг сисал-везива (маниле) наводећи да је тужени I реда продао туженом II рена означену количину ове робе по цени од 160 дин за 1 кг с тим да „купац не плаћа регрес”, а друготужени је купљену робу ненаменски употребио, у конкретном случају за израду тешиха. Стога је тужилац ставио захтев да се тужени обавезу на плаћање износа од дин. 136 за сваки кг сисал-везива с обзиром да је увозна цена ове робе износила дин 272 за 1 кг, а признат регрес 50% од ове цене.

Првостепени суд је нашао да за решавање спора по истакнутом захтеву није надлежан, па је све проведене радње у поступку укинуо и тужбу одбацио из стедених разлога:

Привременом одлуком о регресима у привреди (Сл. л. ФНРЈ број 52/1953), као и каснијом Одлуком о давању накнаде (регреса) при продаји вештачких ђубрива, средстава за заштиту биља, везива, горива и мазива за потребе пољопривреде (Сл. л. ФНРЈ број 26/1954) одобрени су износи накнаде (регреса) онде наведеним привредним организацијама и пољопривредним индивидуалним газдинствима при куповини од-

ређених артикала потребних за производњу у пољопривреди — између осталог и за сисал-везиво у износу од 50% од предвиђене цене произвођача. Оба тужена предузећа спадају у категорију поменутих овлашћених корисника.

Бликим прописима за спровођење поменутих одлука, у овом случају Наредбом о поступку за остваривање регреса при куповини индустријских производа за потребе пољопривреде (Сл. л. ФНРЈ бр. 9/1954) и Упутством о примени Одлуке о давању накнаде (регреса) при продаји вештачких ђубрива, средстава за заштиту биља, везива, горива и мазива за потребе пољопривреде (Сл. л. ФНРЈ број 29/1954) одређен је начин на који ће корисници остваривати односни регрес код Народне банке. Поред тога, предвиђена је овде за одређене артикле и обавеза корисника, да уплати (врати) остварени регрес тако, за случај снижења процента попушта, те за случај продаје артикала другим, а за шта су против корисника предвиђене и санкције-наплата оствареног регреса принудним путем, те кажњавање прекршаја новчаном казном.

Ови прописи о начину остваривања регреса и уплати већ оствареног регреса иду за тим, да се оствареним регресом може користити само одређени корисник, и то само за случај наменске употребе купљеног артикла тј овде за производњу у пољопривреди. У противном, било да корисник прода артикал лицу које не може остварити регрес, било да артикал сам ненаменски употреби, у обавези је да остварени регрес уплати. Ово је у складу и са једним од принципа у целом систему наших привредних прописа, а наиме да лице које се неовлашћено користило једном повлашћеном, мора заједници вратити глуну вредност, при чему за свој поступак и одговара. Међутим о поменутој обавези враћања оствареног регреса одлучује у смислу наведених прописа надлежни управни орган, по онде прописаном посебном поступку, па према томе за решавање спора није надлежан суд.

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АК У АПВ

На седници управног одбора АК у АПВ која је одржана дана 20 фебруара 1958 године донесена су следећа решења:

1. Узет је на знање извештај претседника и референата о раду Коморе од последње седнице до ове.

2. На основу чл. 67, а у вези чл. 65, 22 и 23 ЗОА уписује се у именик адв. приправника ове Коморе Томин Боривој, код адвоката др. Томин Жарка, са почетком вежбе од дана 20. II. 1958 године.

3. На основу чл. 67, а у вези са чл. 65 22 и 23 ЗОА уписује се у именик адв. приправника ове Коморе Романовић Ђорђе, код адвоката др. Перваз Николе, са почетком вежбе од 20. II. 1958.

4. На основу чл. 76 т. 4 ЗОА брише се из именика адв. приправника ове Коморе Врбашки Миленко, пошто је засновао радни однос. Вежба је престала 31 децембра 1957 године.

5. На основу чл. 73 ЗОА узима се на знање да је адв. приправник Новаковић Оливер, 31 јануара 1958 завршио адв. припрв. праксу код Среског суда у Новом Саду, те да је на адв. припр. вежби од 1. II. 1958 код адвоката Јовановић Ненада, из Новог Сада.

6. На основу чл. 37 ЗОА поставља се привремени заменик адвокату др. Рогулић Лазару из Титела, обзиром да је оболео, адвокат Салонтаи Адолф из Новог Сада.

7. Упозорују се сви адвокати да су дужни неодложно да поднесу документацију надлежним Среским заводима за социјално осигурање на основу које се може извршити њихово разврставање у пензиске разреде, јер ће се у противном против неуредних или немарних адвоката повести дисциплински поступак.

Управни одбор АК у АПВ

ПРОМЕНЕ У ИМЕНИКУ АДВ. ПРИПРАВНИКА АК у АПВ

У именик адвокатских приправника уписани су:

1. Перић Веселин, решењем управног одбора Адвокатске коморе у АПВ бр. 816/1957, а код адвоката Перић Бранка из Новог Сада.

2. Ракић Душан, решењем управног одбора Адвокатске коморе у АПВ бр. 835/1957, а код адвоката Јовичић Гавре, из Кањиже.

3. Томин Боривој, решењем управног одбора Адвокатске коморе у АПВ бр. 68/1958, код адвоката др. Томин Жарка из Новог Сада.

4. Романовић Ђорђе, решењем управног одбора Адвокатске коморе у АПВ бр. 72/1958, а код адвоката др. Перваз Николе из Новог Сада.

Из именика адв. приправника брише се:

1. Врбашки Миленко, из Новог Сада због преласка у држ. службу.

Адв. комора у АПВ

ИЗ СЕКРЕТАРИЈАТА АК У АПВ

Да би се олакшао рад секретаријата и предмети уписа у именик адвоката и адв. приправника могли што брже да решавају, објављује се да је код подношења захтева за упис потребно, уз молбу, поднети следеће документе:

а) за АДВОКАТЕ:

1. Уверење о држављанству;
2. Извод из матице рођених;
3. Уверење да молилац није под истрагом;
4. Уверење да молилац није кажњен;
5. Уверење да молилац има пословну способност;
6. Лекарско уверење о здравственом стању;
7. Диплома о завршеном Правном факултету;
8. Сведочанство о положеном адвокатском или судијском испиту, или испиту који је изједначен са судијским испитом;
9. Доказ да је молилац обавио потребан у Закону о адвокатури одређени стаж;
10. Уверење да молилац није у радном односу, односно да је радни однос раскинуо;
11. Биографија молиоца у 2 примерка;
12. 4 фотографије молиоца.

б) за АДВ. ПРИПРАВНИКЕ:

Сви документи побројани под а) осим документи из т. 8, 9.

Молилац који тражи упис у именик адвоката мора у молби назначити и место у коме жели да отвори своју адвокатску канцеларију.

Адв. приправник уз молбу мора поднети и изјаву адвоката код кога ће вршити адвокатско-приправничку вежбу.

Свака молба мора, код подношења бити таксирана са 30 динара држ. таксене марке.

Молилац мора поднети оргинал дипломе Правног факултета, као и оргинал сведочанства о положеном адвокатском или судијском испиту, или испиту који је изједначен са судијским испитом, као и препис. Након увида оргинали ће се вратити молиоцу.

Када молилац добије обавештење да је његова молба повољно решена, има да уплати следеће таксе, код давања Свечане изјаве, односно примања решења о упису, и то:

а) АДВОКАТ: 1.600 динара у држ. такс. маркама за решење; у готову 4.000 дин. на име коморске таксе за уписнину, 500 динара на име коморске таксе за оглас, као и 30 динара за легитимацију; 400 дин. за фонд посмртине.

б) Адв. приправник: 150 дин. у држ. такс. маркама за решење; у готову: 1.000 дин. на име коморске таксе за упис; 200 динара на име коморске таксе за оглас, 30 динара за легитимацију.

Упозоравају се сви молиоци да се молбе, које нису потпуно снабдевене документима, неће моћи узимати у поступак.

Секретаријат АК у АПВ

ИЗ АДМИНИСТРАЦИЈЕ КОМОРЕ

У вези објаве о издавању легитимација за повлашћену возњу адвоката, адв. приправника и чланова породица, а која је објављена у бр. 2 „Гласника“, за фебруар 1958 годину, примећено је да Радни одбори врло слабо достављају спискове са траженим подацима.

Понова умољавамо све Радне одборе да све податке доставе најкасније до одређеног рока тј. до 15 марта 1958 године.

Адв. комора у АПВ

ИЗ КЊИГОВОДСТВА КОМОРЕ

Неки адвокати и даље шаљу чланарину за 1958 годину у старом износу. Упозорују се сви адвокати да је скупштина Адвокатске коморе у АПВ, која је одржана дана 12 јануара 1958 године, месечну чланарину повисила на 550 динара, што тромесечно чини 1.650 динара па им се скреће пажња да тромесечно имају да плаћају на име чланарине по 1.650 дин. У овој чланарини је укључена и претплата на часопис Савеза адв. комора „Југословенска адвокатура“.

Чланарина је уплаћује на текући рачун Адвокатска комора у АПВ 300-Т403, На овај рачун се уплаћују и све остале обавезе адвоката (1% допринос, новчане казне итд).

Допринос за Фонд посмртнине се уплаћује на текући рачун Адвокатска комора у АПВ бр. 300-Ф6643/292 (нов број).

Књиговодство АК у АПВ

ИЗ УРЕЂИВАЧКОГ ОДБОРА „ГЛАСНИКА“

Молимо све наше сараднике да чланке шаљу написане читко писаћом машином са проредом и то на једној страни писано. Уређивачки одбор има потешкоћа ако су чланци писани руком, или без прореда писаћом машином.

Годишња претплата на „Гласник“ стаје 700 динара, а поједини број 60 динара.

Претплата се уплаћује на тек. рачун Адвокатска комора у АПВ, Народна банка бр. 300-Т-403, а на полеђини уплатнице навести да је за „Гласник“, као и тачну и потпуну адресу претплатника.

Уређивачки одбор „Гласника“

„ГЛАСНИК“ излази сваког месеца. / Издавач и власник: Адвокатска комора у АПВ, Нови Сад, Змај Јовина 20. / Уређује Одбор. / Одговорни уредник: Ботиф Милорад, адвокат Нови Сад, Народних хероја бр. 6. / Текући рачун код Народне банке бр. 300-Т-403. / Штампана: штампарија „Коста Шокица“ Нови Сад.

